

УДК 130.2-027.542(477):061.1ЄС”199”

І. О. Бондар

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та соціальних наук,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна,
boniral@ukr.net,
ORCID 0000-0001-7979-2159

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ОСТАННЄ ДЕСЯТИЛІТТЯ XX СТ.: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті розглянуто провідні тенденції розвитку національної культури в умовах євроінтеграції наприкінці XX ст., досліджено характер, динаміку та інтенсивність впливу глобалізації на культурні процеси в Україні. Основна увага приділяється проблемам переходу українського соціуму до нових умов розвитку культури в умовах посттоталітарного суспільства, що сприяло формуванню нових підходів щодо сприйняття феномену культури у суспільній та індивідуальній свідомості, змінам основних підходів до управління у галузі культури. Схарактеризовані основні напрями та стан міжнародного співробітництва України у культурно-мистецькій сфері.

Ключові слова: глобалізація, європейська інтеграція, європейські цінності, культура, культурна політика, мистецтво, міжкультурний діалог, посттоталітаризм.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації особливої актуальності набуває феномен культури. Тому в сучасному суспільстві вчергове загострюється дискусія про тенденції розвитку культурних процесів, здійснюється аналіз культурної діяльності, визначаються його результати. Здебільшого вони суб'єктивні за своєю суттю і важко піддаються точному вимірюванню. Звісно, все це не означає, що культура може бути повністю відокремленою від контексту, в якому вона створюється і розвивається. Навпаки, вона відображає свій час і своє місце в світі. Діячі культури живуть у суспільстві і є його активними членами або можуть вважати себе такими, а це означає, що вони мають соціальні, політичні та етичні зобов'язання і цілі. Тому дослідження історико-філософських проблем розвитку культури в постнекласичну епоху є наразі актуальним. Отже, зосередимо нашу увагу на проблемах адаптації різних національних європейських культур, зокрема й української, до глобалізаційних виявів в останні десятиріччя XX ст. в контексті євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень. В процесі роботи над визначеною темою, було проаналізовано існуючі наукові розробки з проблем культурного фактору європейської інтеграції. Слід зауважити, що вивченню означеної тематики у сучасній вітчизняній науці загалом присвячено недостатньо уваги. Так особливості глобалізаційних процесів розглядалися в дослідженнях Байдарова Е.У., Флієра А.Я. [1; 10], європейська інтеграція та її культурні аспекти визначалися в працях таких вітчизняних дослідників, як Берегова О. М., Бірюкова М. В., Камінський Є. Є., Копійка В. В., Кремень В. Г., Пелагеша Н. Є., Сушко О. В., Шинкаренко Т. І., Павленко Ю. В. та інших [2; 3; 6; 7; 8; 9, 11]. Взагалі, в них розкрито проблеми реалізації євроінтеграційної стратегії України, досліджено еволюцію євроінтеграційних процесів; приділяється увага ролі України в загальноєвропейській інтеграції, проблемам активізації міжкультурного діалогу, співробітництву Європейського Союзу з міжнародними організаціями, зокрема з Радою Європи. Крім того, важливими для розкриття даної теми є документи, прийняті в ЄС наприкінці ХХ ст., що складають джерельну базу дослідження [4].

Мета та завдання статті визначені з урахуванням актуальності проблеми та стану її наукової розробки. Метою дослідження є комплексний філософсько-культурологічний аналіз характеру та інтенсивності впливу фактора європейської інтеграції наприкінці ХХ ст. на розвиток національних культурних процесів, зокрема в Україні.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення наступних завдань: дослідити особливості впливу європейської інтеграції на трансформацію національної культури; з'ясувати тенденції співробітництва України з ЄС в культурній сфері; показати місце України у формуванні єврокультурних стратегій; висвітлити пріоритети співпраці з ЄС у сфері культури та проаналізувати їх значення.

Виклад основного матеріалу. В другій половині ХХ ст. роль культури в країнах прокомуністичної орієнтації безумовно мала ідеологічно-політичну тональність [2]. В країнах Західної Європи політичні зобов'язання також певною мірою тиснули на творчість і роботу інтелектуалів. Коли європейські нації у 1950-х рр. почали процес політичного об'єднання, контакт між їхніми інтелектуальними традиціями парадоксальним чином почав слабшати, по-перше, в контексті нового престижу наукового та управлінського світогляду, який поступово витісняв гуманістичний; а, по-друге, через посилення ролі англійської мови та американських культурних цінностей, які вона транслює [1].

Але вже в останні десятиліття ХХ ст. в світі набагато серйозніше значення надається економічному і соціальному чинникам, аніж політичному. Звідси, маємо зазначити, що для культури основним вектором стала діяльність, що покликана зробити свій внесок і в економічний, і в соціальний розвиток країни. Причому виявилось, що діапазон напрямків цих дій має досить широкий спектр. Наприклад, це і підтримка внутрішніх інвестицій, і створення нових робочих місць, і допомога в розширенні експорту тощо. Якщо говорити в найзагальнішому сенсі, культура повинна була сприяти заохоченню міжнародної конкурентоспроможності своєї країни – це економічний аспект її служіння суспільству. Водночас культура використовувалася і як свого роду особливий засіб нейтралізації соціальних відмінностей, як терапія по відношенню до непривілейованих спільнот і груп. Тим самим художник-творець повинен був ніби перетворитися на соціального працівника нового типу. Цей підхід до ролі культури і творця був правомірним, але утилітарним, бо він залишав поза увагою, ігнорував справжній зміст і цінність поняття «культура».

До подій кінця 80-х – початку 90-х років геополітика розглядалася переважно в ідеологічному, військовому і економічному аспектах. У жорсткому протистоянні капіталізму і соціалізму не застосовувалися культурні критерії. За мирного перебігу справ культура була лише корисною, але неістотною складовою. Значно важливішою ставала її роль, коли держави знаходились у ситуації конфлікту: тоді культура перетворювалася на засіб підтримки хоч мінімального рівня діалогу [2].

У країнах Центральної та Східної Європи, і в Україні зокрема, в часи соціалізму культура була суворо контрольованою сферою суспільного життя. Але, водночас, така система мала й певні переваги, що перш за все полягало в наданні митцеві, який, звісно, був лояльним до режиму, фінансової безпеки. А, по-друге, – вона періодично дозволяла йому досягати високих і цікавих творчих художніх результатів. Наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. «безбідне» існуванню діячів мистецтва та культури, і на тлі колапсу державного управління культурою, припинилося. Натомість правила митцям став диктувати неконтрольований вільний ринок.

У європейському суспільстві початку 80-х рр. ХХ ст. домінувала позиція, що не існувало європейської культури як такої. Разом з тим, відповідно до розуміння терміну «територія європейської культури», визначеному 1985 р. Європейською економічною спільнотою, формувалися культурно-мистецькі програми, що діяли на території сучасного Європейського Союзу. Наприклад, як «Європейська культурна столиця»

(1985 р.), «Калейдоскоп» (1990 р.), «Аріан» (1997–1999 р.), «Рафаель» (1997–2000 рр.) стали провідними механізмами реалізації завдань і цілей культурної практики в країнах Європи [5].

Падіння Берлінської стіни у 1989 р. і початок переговорів на засіданні Європейської ради у Дубліні у червні 1990 р. щодо створення Євросоюзу змінили погляд європейського суспільства на культуру і культурні відносини, які всі повоєнні десятиліття трактувалися лише як додаток до «добросусідських стосунків».

Наступним етапом стали події, пов'язані з об'єднавчим європейським процесом. Договори, які започаткували Євросоюз, були погоджені у Маастрихті у грудні 1991 р. під час зустрічі глав держав та урядів у межах Європейської ради. Остаточний варіант Договору про ЄС було підписано 7 лютого 1992 р. Він набрав чинності 1 листопада 1993 р. після ратифікації всіма державами-членами. Договір про Євросоюз заклав нові напрями європейської інтеграції, які включали створення економічного, валютного та політичного союзів, подальше реформування правового механізму європейської спільноти.

Нового геополітичного сприйняття, зафіксованого у нормативно-правових документах, культура набула у Маастрихтській угоді 1992 р., у якій сфера культури і мистецтва була визнана незалежним чинником розвитку суспільства [4]. Пріоритети культурної політики було зафіксовано у двох напрямках: 1) охорона культурної спадщини європейського значення, і, 2) збереження різномайття національної та регіональної культури кожної країни, що входить до ЄС. Хоча представники країн-учасниць, що підписали угоду, й не виробили єдиної стратегії нової загальноєвропейської культурної політики, вони дійшли спільної думки про необхідність загальних, узгоджених дій у сфері культури і висловилися на користь взаємного визнання особливостей національних культур. Упорядники Маастрихтського договору, що позначав перехід від Європейського Співтовариства до Європейського Союзу, вперше зафіксували зобов'язання та взяли на себе вагомі повноваження у царині культури. Як значилося в документі, європейські культури (у множині) потрібно було сприймати як такі, що вимагають «поваги», а під цим малася на увазі свобода від надмірного наднаціонального впливу. «Співтовариство повинно сприяти процвітанню культур держав-учасниць, поважаючи їхнє національне та регіональне розмаїття» [2]. Але водночас Співтовариство брало на себе завдання «наголошувати на спільній культурній спадщині» [2].

Країни-учасниці Маастрихтської угоди відмовилися від прийняття програми панєвропейської культурної політики. Натомість вони підтримали спільні дії у сфері обговорення проблем культурної спадщини європейського значення, покращення знання і розповсюдження культури та історії європейських народів, некомерційного культурного обміну, художньої і літературної творчості, зокрема, й у аудіовізуальному секторі. Належну увагу отримали національні й регіональні відмінності країн-учасників, було підкреслено, що вони вказують на протиріччя, властиві концепції європейської культурної інтеграції.

У 1992 р. на 26-й сесії Генеральною конференцією ЮНЕСКО було ухвалене рішення про створення незалежної всесвітньої Комісії з розвитку культури, яка б діяла в рамках ЮНЕСКО. Вона визначила чотири мети культурної політики: 1) зберегти культурне різноманіття Європи і сприяти його розвитку; 2) реалізувати потенційні можливості місцевих (локальних) культур; 3) використати компетенцію культури на індивідуальному, соціальному і національному рівнях; 4) використати всі можливості для перетворення культури на дієву силу, здатну підтримувати і стабілізувати гуманітарний розвиток суспільства [3, с. 35].

Маастрихтський договір набув чинності у 1993 р. [11, с. 414]. В практичній діяльності він передбачав надання Європейським фондом регіонального розвитку та Європейським Соціальним Фондом в сфері культури невеликих грантів. Внаслідок цього саме 1990-ті рр. стали визначальними для вироблення основних векторів культурної політики ЄС. Підсумки впровадження культурно-мистецьких програм у ЄС було зроблено на Культурному Форумі, що відбувся 29-30 січня 1998 р. в Боршетському центрі в Брюсселі. Міжнародні організації та представники країн, які реалізовували проекти в рамках існуючих програм підсумували культурну політику ЄС 1990-х рр. та визначили пріоритетні напрями підтримки культурно-мистецьких ініціатив у середньостроковій перспективі [5].

На тлі існування культурних кордонів у Європі й культурного плюралізму, підтримка існуючих відмінностей культурної діяльності і культурної політики стала одним з наріжних принципів, закладених в роботу ЮНЕСКО і Ради Європи. Етнічні культурні відмінності є засобом досягнення вільного і рівного обміну між культурами, оскільки всі національні культури формують частину загальної єдиної спадщини людства, а зневага або руйнування культури якоїсь групи населення Землі – це втрата для всього людства.

Україна, яка здобула незалежність в історичних умовах інтенсивних глобалізаційних процесів, опинилася перед цілим комплексом проблем. З одного боку, необхідності внутрішньої консолідації, а з іншого – міжнародної інтеграції, яка загрожувала втратою культурної ідентичності. В цих умовах розробка культурної політики країни стала загальнонаціональним завданням, якою, крім адміністративних органів управління культурою, почали опікуватися усі зацікавлені політичні інституції (наприклад, партії у виборчих перегонах). В подальшому, дедалі більш активніше, до процесу визначення і реалізації культурно-мистецьких акцій й програм почали залучатися й громадські організації.

Швидкий крах старої адміністративної структури, занепад економіки унеможливили створення в Україні впорядкованого та контрольованого ринку художньо-мистецьких цінностей. Тому перед керівниками, що визначали культурну політику держави, постало питання не просто про те, як найкращим чином використовувати обмежені фінансові та інші ресурси, але і як знайти шлях, який зберігатиме за культурою політичні пріоритети. У зв'язку з цим особливо актуальним стала й інша, не менш значуща проблема: наскільки приватний сектор повинен і здатен нести на своїх плечах тягар фінансування культурної сфери держави? Відзначимо, що й сьогодні вливання приватного капіталу не є потужними.

Поза сумнівом, між комерцією і державними субсидіями певним чином необхідно було знаходити баланс. Проте, ситуація як в Україні, так і в ЄС не була врегульована, а тому позначалася безладом і примітивним прагматизмом. Звичайно, в умовах панування ліберальної ринкової економіки культурою більшою мірою управляли саме її закони, але участь держави в управлінні культурними процесами була вкрай необхідною. Водночас, творчість митця не повинна обмежуватися адміністративними методами і тиском. Тому поставали цілком логічні питання: якими повинні бути межі та інтенсивність втручання, хто має здійснювати оцінювальні та контрольні функції, і чи взагалі це потрібно?

Тотальна підтримка сфери культури державою призводить до творчої залежності і несвободи вираження. Держава об'єктивно проявляє досить чутливе ставлення до взаємин між суспільством і мистецтвом. Уряди, органи влади і управління абсолютно резонно цікавляться процесами, які складаються в суспільстві, отже, й творами мистецтва, що характеризують це суспільство і – ширше – беруть участь у культурній взаємодії.

Наприкінці 90-х рр. в Україні спостерігається посилений інтерес влади до мистецтва, його впливу на якість життя, на формування громадської

думки. Культура відтоді часто розглядалася як вирішальний чинник соціального порозуміння – як у Східній Європі, де вихор змін приніс масу протиріч у раніше монолітні суспільства, так і в країнах Західної Європи, де старі заможні суспільства втратили колишню впевненість у стабільності. Проте «внесок» культури в соціальну консолідацію суспільства не такий простий, як здається на перший погляд.

Митці, що працювали в усіх практично без винятку напрямках, мали резонні причини побоюватися як тиску приватного сектора, так і тиску державного, оскільки в будь-якому випадку опинялися у фінансовій залежності. В умовах функціонування змішаної економіки, як форми розвитку суспільства, держава і приватний інвестор повинні були прагнути до найбільш плідної співпраці і, зокрема, гарантувати, що одні форми мистецтва не дискредитуватимуться заради розвитку інших.

Мистецтву органічно властива дихотомія старих і нових форм, методів та стилів. Існує величезна кількість художніх напрямів і форм, що спираються на традиційні істини і відносини. Та дедалі частіше ці позиції заперечувалися і носіями нових художніх стратегій, і суспільною свідомістю. Минуле об'єктивно ставало предметом діалогу з сьогоденням. Ці дискусії велися не для того, щоб дати можливість міністерствам і радам у справах мистецтв виступати посередниками в цьому діалозі, а для того, щоб кожна сторона мала рівні шанси висловити свою точку зору. У громадському секторі така розбіжність закріплювалася діями організацій двох типів: великих структур з їх системою державного фінансування, грантів та стипендій та невеличких груп, що оперують обмеженими ресурсами. Таким же неоднорідним був і приватний сектор. З одного боку, функціонували величезні корпорації, зайняті потужним за обсягом виробництвом, і з іншого – скромний, незалежний малий бізнес. Як правило, великі організації більш схильні до консерватизму, натомість, невеликі – більш рухливі й готові до певного ризику. Досягнення балансу між ними розширювало аудиторію охоплення культурно-мистецькими течіями, сприяло стабільності й динамічності розвитку національної культури.

Артефакти у різних формах мистецтв є джерелом ідей, які часто, будучи не сумісними зі загальноприйнятними, утверджуються через конфлікт, оскільки нові ідеї заперечують існуючий порядок життя. Ми маємо безліч прикладів, коли, принаймні, на початку свого творчого шляху, художник часто виступає як самотник, якого не підтримує суспільство. З іншого боку, мистецтво допомагає людям пережити нові відчуття, наблизитися до нових цінностей або, навпаки, реабілітувати старі.

Це особливо справедливо в тих випадках, коли суспільство, що стало на шлях внутрішнього духовного розвитку, починає відчувати підозрілість до «чужого», заперечує сторонні впливи. В будь-якому випадку мистецтво – це не тільки безпосередньо художній артефакт – водночас це й діалог між художником і суспільством, а також дискусія в самому суспільстві з приводу цього артефакту.

Можна помітити, що існує чітка відмінність між мистецтвом традиційно привілейованим, що стабільно отримує суспільні субсидії, і новими, неофіційними, нетрадиційними формами художнього виявлення, які не отримують з суспільних, державних коштів практично нічого. З іншого боку, частина суспільства і частина художників-творців прагнуть зруйнувати традиційні принципи культурного життя, що склалися, а також домогтися підтримки, як моральної, так і фінансової, нового мистецтва. Ілюзорність цих очікувань, на перший погляд, очевидна, але якщо нові форми мистецтва народжуються в суспільстві і підтримуються певним колом громадськості, то вони мають право на частину суспільної підтримки.

У свою чергу, суспільство теж має перед культурою зобов'язання. Суспільна підтримка мистецтва – традиція давно сформована в усіх країнах Європи. Навіть якщо об'єктивно виникають та існують обмеження, то наслідки цього мають політичний характер.

Висновки та перспективи розвитку напряму дослідження. Відтак, наприкінці 90-х рр. Україна стала перед проблемою самоідентифікації в полікультурному суспільстві, а глобалізація стала реальним фактором впливу на національну культуру. Зміцнення культурних зв'язків в цей час стає потужним чинником формування панорамного сприйняття України як держави, в якій поважають історичні традиції вітчизняної культури і водночас розвивається динамічне культурне життя в умовах етнічного різноманіття, культурного і мовного плюралізму.

Перші кроки процесу європейської інтеграції України зумовлені важливими перетвореннями у побудові державної політики на національному та місцевому рівнях і торкалися різних сфер суспільства. В культурному секторі України також спостерігалось пожвавлення співробітництва із ЄС, метою якого було не лише налагодження культурних обмінів та діалогу, а й зміна системи й підходів до управління у цій галузі, які б базувались на засадах демократії, визнання культурних прав і свобод.

Протягом останніх десятиліть ХХ ст. культурна політика України інтенсивно адаптувалася до нових реалій мистецько-художнього життя, що

вимагало звернути увагу на інноваційні проекти, з якими країна пов'язувала подальший розвиток національної культури.

Список використаних джерел

1. Байдаров Э. У. Влияние глобализации на культуру и ценности человека. *CREDO NEW*. Теоретический журнал: веб-сайт. URL: http://www.inspp.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=100&Itemid=11 (дата звернення: 02.11.2019).
2. Берегова О. М. Комунікаційні аспекти культурної політики незалежної України. *Культура і сучасність*. Київ, 2004. №2. С.49–58.
3. Бирюкова М. В. Глобализация: интеграция и дифференциация культур. *Философские науки*. 2001. № 1. С. 33–42.
4. Договор о Европейском Союзе (Маастрихт, 7 февраля 1992 года): перевод к.ю.н. Четверикова А. О. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029 (дата звернення: 02.11.2019).
5. Кавунник А. Культурно-мистецькі програми країн-членів Європейського Союзу. URL: <http://uaculture.org/texts/yednist-u-riznomanitti/> (дата звернення: 02.11.2019).
6. Копійка В. В. Європейський союз: досвід розширення і Україна: монографія. Київ : Юридична думка, 2005. 448 с.
7. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум : монографія. Київ : Грамота, 2010. 576 с.
8. Пелагеша Н. Є. Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації: монографія. Київ : Національний ін-т стратегічних досліджень, 2008. 288 с.
9. Сушко О. В. Нові глобальні реалії та ситуація у пострадянському просторі. *Політична думка*. Київ, 2001. № 4. С. 84–93.
10. Флиер А. Я. Постмодерн как поиск новой культуры. *Вестник МГУКИ*. Москва, 2006. № 3. С. 5–10.
11. Шинкаренко Т. І. Маастрихтський договір. *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ, 2011. С. 414.

References

1. Baydarov, E.U. Vliyanie globalizatsii na kul'turu i tsennosti cheloveka [The impact of globalization on culture and human values] [in Russian]. *CREDO NEW*. *Teoreticheskii zhurnal: veb-sayt*. Available at: <http://www.inspp.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=100&Itemid=11> [Accessed 02 November 2019].
2. Bereгова, O.M., 2004. Komunikatsionnyye aspekty kul'turnoy politiki nezalezhnoy Ukrainy [Communal aspects of cultural policy of independent Ukraine. Culture and Modern] *Kultura i suchasnist*, Kyiv, no. 2, pp. 49-58.

3. Biryukova, M. V., 2001. Globalizatsiya: integratsiya i differentsiatsiya kul'tur [Globalization: integration and differentiation of cultures] [in Russian]. *Filosofskiye nauki*, no. 1, pp. 33-42.
4. Treaty on the European Union 1992, Maastricht: Translated from English by k.yu.n. A. O. Chetverikova [in Russian]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029> [Accessed 02 November 2019].
5. Kavunnyk, A. Kulturno-misteskiye programmy krakov-chlenov evropeetrovskogo soyuza [Cultural and Mystery Programs of the Krai-members of the European Union] Available at: <<http://uaculture.org/texts/yednist-u-riznomanitti/>> [Accessed 02 November 2019].
6. Kopyka, V. V., 2005. Evropeyskiy soyuz: dosrochnaya roza i Ukraina: monografiya [Evropeyskiy soyuz: dosrochnaya roza i Ukraina: monografiya] Kyiv : Yuridichna dumka.
7. Kremen, V.H., 2010. *Filosofiya natsionalnoy idei: Lyudina. Osvita. Sotsium: monografiya* [Philosophy of National Ideas: Person. Education. Social: monograph]. Kyiv : Gramota.
8. Pelagesha, N. E., 2008. Ukraina u smyslovykh viinakh postmodernu: transformatsiia ukrainskoi natsionalnoi identychnosti v umovakh hlobalizatsii: monohrafiia [Ukraine has a sense of postmodernism: the transformation of Ukrainian national identity in the minds of globalization: a monograph]. Kyiv: Natsionalniy in-t strategicheskikh dosledzheniy.
9. Sushko, O. V., 2001. Novi hlobalni realii ta sytuatsiia u postradianskomu prostori [New global reality and the situation in the affected space]. *Politychna dumka*. Kyiv, no. 4, pp. 84–93.
10. Fliyer, A. Ia., 2006. Postmodern kak poysk novoi kultury [Postmodern as a search for a new culture] [in Russian]. *Vestnik MGUKI*. Moskva, no. 3, pp. 5–10.
11. Shynkarenko, T. I., 2011. Maastrykhtskyi dohovir [Maastricht Treaty]. In.: Yu. Levenets, ed. *Politychna entsyklopediya*. Kyiv, p. 414.

АННОТАЦИЯ

И. А. Бондарь. Тенденции развития национальной культуры в контексте европейской интеграции в последнее десятилетие XX в.: философско-культурологический анализ.

В статье рассмотрены основные тенденции развития национальной культуры в условиях европейской интеграции в конце XX в., исследован характер, динамика и интенсивность воздействия глобализации на культурные процессы в Украине. Основное внимание уделяется проблемам перехода украинского социума к новым условиям развития культуры в условиях посттоталитарного общества, что способствовало формированию новых подходов к восприятию феномена культуры в общественном и индивидуальном сознании, изменениям основных подходов к управлению в области культуры. Схарактеризованы основные направления и состояние международного сотрудничества Украины в культурно-художественной сфере.

Ключевые слова: глобализация, европейская интеграция, европейские ценности, искусство, культура, культурная политика, межкультурный диалог, посттоталитаризм.

SUMMARY

I. O. Bondar. Trends in the Development of National Culture in the Context of European Integration in the Last Decade of the Twentieth Century: a Philosophical and Cultural Analysis.

The article considers the main tendencies of development of national culture in the conditions of European integration at the end of the twentieth century, investigates the nature, dynamics and intensity of the impact of globalization on cultural processes in Ukraine. The cultural factor was the major prerequisite for the progress of the European integration, as well as ensured the foundation for cultural, economic, social and political convergence of the European nations, and exerted its influence on deepening of the integration processes, which, in effect, plays the role of the tool for forging the sense of cohesion among Europeans. Nowadays the culture has not only become additional dimension of the European integration but also developed into one of the determinative factors of the European integration, the tool and the solution of the economic and political problems and a potential alternative in deciding on further European development.

The main attention is paid to the problems of transition of Ukrainian society to new conditions of development of culture in the conditions of post-totalitarian society, which contributed to the formation of new approaches to the perception of the phenomenon of culture in public and individual consciousness, changes in the basic approaches to management in the field of culture. The first steps of Ukraine in the process of European integration are caused by important changes in state policy at national and local levels, and also concerned various spheres of society. In the cultural sector of Ukraine in the late twentieth century there was a revival of cooperation with the EU, which aimed not only at fostering cultural exchanges and dialogue, but also at changing the system and approaches to governance in this area, which were based on the principles of democracy, recognition of cultural rights and freedoms. During the last decades of the twentieth century Ukraine's cultural policy was intensively adapting to the new realities of artistic life, which required attention to the innovative projects with which the country linked the further development of national culture.

The main directions and state of international cooperation of Ukraine in the cultural and artistic sphere are characterized. It is revealed that European integration has become a powerful prerequisite for the development of transformations in the national cultures of many countries, has had a powerful influence on the dynamics of cultural processes, and has become an instrument of strengthening social consolidation through the support of pan-European cultural values.

The author's principal conclusion is that the cultural factor plays the important role in the process of the European integration.

Key words: art, globalization, European integration, European values, culture, cultural policy, intercultural dialogue, post-totalitarianism.